

MILLATNING MA'NAVIY QUYOSHI NAVOIYNI ANGLASH SAODATI

Absalomova Azima A'zamjonovna

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti, 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqola Alisher Navoiy tavalludi munosabati bilan yozilgan bo'lib, uning hayoti, shaxsiyati va buyuk ijodiy merosi haqida so'z ochadi. Maqolada Navoiy so'z san'atining dahosi, millat ma'naviyatining yorqin timsoli sifatida tasvirlanadi. Uning mashhur asarlari — “Xamsa”, “Xazoyin ul-maoniy”, “Muhokamat ul-lug‘atayn” — milliy tilimiz va adabiyotimiz boyligini namoyon qiladi. Maqola Navoiy merosi bilan yaqindan tanishish, milliy til va ma'naviyatimizni qadrlash ruhini uyg‘otishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Alisher Navoiy, shoir va mutafakkir, ma'naviyat, milliy til, ijodiy meros, Xamsa, Xazoyin ul-maoniy, Muhokamat ul-lug‘atayn, O‘zbek adabiyoti.

Insoniyat tarixida shunday zotlar borki, ularning nomi va merosi asrlar silsilasida xira tortmay, aksincha, vaqt o'tgan sayin quyoshdek yanada yorqinroq porlayveradi. Turkiy tilning buyuk xaloskori, so'z mulkining sultoni Mir Alisher Navoiy ana shunday siymolardan biridir. Uning qalami ostidan to'kilgan har bir bayt — inson qalbining tub-tubidagi tuyg'ularni uyg'otuvchi ilohiy bir ohangdek yangraydi.

Alisher Navoiy 1441-yil 9-fevralda Hirot shahrida tavallud topgan. U ilm-fan va adabiyotga mehr qo'ygan, o'z davrining eng bilimdon va donishmand shaxslaridan biri bo'lgan. Navoiy nafaqat shoir, balki mutafakkir, davlat arbobi va insonparvar sifatida tarix sahnalarida abadiy iz qoldirdi.

Alisher Navoiy o'z davrida turkiy tilni ilmiy va badiiy sohada rivojlantirishga ham katta hissa qo'shgan. U nafaqat she'riyatni, balki xalqimizning tilini boyitgan, yoshlarga ilm-fan va ma'rifat yo'lini ko'rsatgan. Shoirning g'oyalari bugungi kunda ham zamon bilan uyg'un bo'lib, har birimiz uchun yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda biz Alisher Navoiy merosini ulug‘lash orqali o‘z tariximizga, tilimizga va madaniyatimizga hurmat ko‘rsatishimiz lozim. Uning so‘zlari va asarlari avlodlar davomida yashab, millatimizning ma‘naviy tayanchi bo‘lib qoladi. Navoiy — shunchaki shoir emas, u — millatning vijdonidir.

Uning hayot yo‘liga nazar tashlasangiz, u mansab pillapoyalaridan baland ko‘tarilgan sayin, o‘zini xalqqa yaqinroq tutganiga guvoh bo‘lasiz. Amir Alisher davlat ishlarida adolatni bayroq qildi. O‘z mablag‘lari hisobidan yuzlab rabotlar, ko‘priklar, madrasalar va shifoxonalar qurdirdi. Bugungi kun tili bilan aytganda, u eng yirik homiy va saxovatpesha arbob edi. Navoiy uchun xalqning birgina dardi — o‘zining mingta dabdabasidan ustun edi.

"Odamiy ersang, demagil odam,
Onikim, yo‘q xalq g‘amidin g‘ami."

Ushbu satrlar shunchaki she‘r emas, bu — komil insonning konstitutsiyasi. Navoiy bizga inson bo‘lishning eng oliy shartini — o‘zgalar dardi bilan yashashni o‘rgatib ketdi.

Bugun, globallashuv shiddat bilan kirib kelayotgan, ma‘naviyat va axloq tushunchalari gohida ikkinchi darajaga tushib qolayotgan bir davrda, Navoiy asarlariga ehtiyojimiz har qachongidan ham yuqori. Uning "Xamsa"si — inson ruhining besh qirrasini, "Mahbub ul-qulub"i — odob-axloq ensiklopediyasidir.

Navoiyni o‘qish — bu shunchaki kitob varaqlash emas, balki o‘zlikni anglash, tilimizning boyligidan g‘ururlanish va insoniylik darsini o‘tashdir. Uni tushunish uchun faqat lug‘at emas, pokiza qalb kerak. Zero, Navoiy — bizning o‘tmishimiz emas, u — biz intilayotgan yuksak kelajakdir.

Shoirning eng mashhur asari – "Xamsa". Bu besh doston – "Hayrat ul-abror", "Farhod va Shirin", "Layli va Majnun", "Sab‘ai Sayyor" va "Saddi Iskandariy" – insoniy tuyg‘ular, axloqiy qadriyatlar va ma‘naviy boyliliklarni teran ifodalaydi. Xamsa orqali Navoiy adolat, sadoqat, mehr-muhabbat va odamiylik g‘oyalarini avlodlarga yetkazgan. Har bir doston – hayotiy saboqlar bilan boyitilgan va o‘qiganlarni fikrlashga, yurakni go‘zallikka ochishga chorlaydi.

Shoirning yana bir ilmiy asari – “Xazoyin ul-Ma’oniyy”. Bu to‘plam orqali Navoiy arab, fors va turkiy adabiyotini chuqur o‘rganganini, she’riyat va falsafani birlashtirishdagi mahoratini ko‘rsatadi. Xazoyin ul-Ma’oniyy shoirning bilimdonligi, tafakkur kengligi va badiiy didini yoritadi.

Alisher Navoiy nafaqat buyuk shoir, balki ilm va tafakkur sohibi sifatida ham millatimiz tarixida muhim o‘rin tutadi. Uning ijodi o‘zbek adabiyoti va turkiy tilining boyligi va qudratini namoyish etadi. Shu jumladan, Navoiyning “Muhokamat ul-luġatayn” asari ilmiy va ma’naviy ahamiyatga ega bo‘lib, til va tafakkurning nodir namunasi hisoblanadi. Bu asarda u falsafa, adabiyot va jamiyat masalalarini chuqur tahlil qilgan, o‘quvchini o‘z fikrini shakllantirishga, o‘rganganlarini muhokama qilishga undaydi va ilm-fanning qadriyatini yuksak qadrlashga chaqiradi. Shu bilan birga, “Muhokamat ul-luġatayn” turkiy tilning boyliklarini jamlagan, uni arab va fors tillari bilan solishtirgan va tilning ilmiy hamda badiiy jihatdan rivojlanishiga katta hissa qo‘shgan. Bu asar tafakkur va tilning uyg‘unligini namoyish etadi, o‘quvchida ilmga, adabiyotga va tilga bo‘lgan mehrni uyg‘otadi. Bugungi kunda ham “Muhokama ul-luġatayn” millatimizning ruhiy va ma’naviy boyligini oshirishda yorqin o‘rnak bo‘lib qolmoqda va avlodlarga ilm-fan va adabiyotga bo‘lgan muhabbatni uyg‘otishda davom etadi.

XULOSA. Bugungi kunda Navoiy asarlari ta’lim va ilm-fan jarayonida ham qo‘llanilmoqda. U yaratgan terminologiya va lug‘atlar o‘zbek tilini o‘rganayotganlar uchun bebaho manba bo‘lib, so‘z boyligini kengaytiradi. Shu bilan birga, uning hikoya va dostonlaridagi ma’naviy g‘oyalar yoshlarni vatanparvarlikka, halollik va mehnatsevarlikka chorlaydi.

Shuningdek, Navoiy asarlari xalqaro miqyosda ham e’tiborga sazovor, turkiy va fors adabiyotini o‘rganayotgan tadqiqotchilar uchun muhim ilmiy manba hisoblanadi. Ularning fikricha, Navoiy nafaqat badiiy sohada, balki ilmiy tafakkur va til rivojida ham zamonaviy o‘rnakdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Navoiy, Alisher. Xamsa. Toshkent: O‘zbekiston, 2005.
2. Navoiy, Alisher. Muhokama ul-Luġatayin. Toshkent: Fan, 1990.
3. Navoiy, Alisher. Lug‘atayn. Toshkent: O‘zbekiston, 1985.
4. Mirziyoyev, A. O‘zbekiston adabiyoti tarixi. Toshkent: Akademnashr, 2010.
5. Karimov, I. Alisher Navoiy va uning ilmiy merosi. Toshkent: Ma’rifat, 2002.
6. Sobirov, M. O‘zbek mumtoz adabiyoti. Toshkent: Sharq, 2015.